

Telman Abbas oğlu Əliyev - 85 il!

Əliyev Telman Abbas oğlu 2 may 1935-ci ildə Azərbaycan Respublikası Goranboy rayonunun Dəliməmmədli qəsəbəsində anadan olmuşdur. 1953-cü ildə orta məktəbi bitirərək həmin ildə M.Əzizbəyov adına Azərbaycan Sənaye İnstitutuna (indiki Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti) qəbul olmuşdur. 1958-ci ildə institutu bitirib təyinatla Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Hesablama mərkəzinə (hazırda İdarəetmə Sistemləri İnstitutu) göndərilmişdir. Orada texnik, mühəndis, baş mühəndis vəzifələrində çalışmış və 1962-ci ildə aspiranturaya daxil olmuşdur.

T.A. Əliyev 1966-cı ildə Bauman adına Moskva Dövlət Texniki Universitetinin kafedra müdiri, professor V.V. Solodovnikovun rəhbərliyi ilə namizədlik dissertasiyasını, 1977-ci ildə isə "Texniki kibernetika və informasiya nəzəriyyəsi" ixtisası üzrə doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmiş və 1985-ci ildə professor adını almışdır. 1983-cü ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 2001-ci ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir.

T.A. Əliyev 1958–1960-cı illərdə yaradılmış, Azərbaycanda informatikanın inkişafında həlledici rol oynayan "Elektron hesablama maşınları" laboratoriyasının əsas təşkilatçısı və 1976-cı ilə qədər rəhbəri olmuşdur. O, Sovet İttifaqının informatika və hesablama texnikası cəmiyyətinin İdarə heyətinin üzvü, informatika, hesablama texnikası və kibernetika üzrə Ekspert Şurasının üzvü seçilmişdir. O, 1982-ci ildə Kibernetika İnstitutunun direktorunun elmi işlər üzrə müavini təyin edilib. 1984-cü ildən bu günə kimi Azərbaycan Memarlıq və İnşaat Universitetində icimai əsaslarla kafedra müdiri, 1988-ci ildən isə Kibernetika İnstitutunun (indiki İdarəetmə Sistemləri İnstitutu) direktoru vəzifəsində işləyir.

1993–1998-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının ekspert şurasının sədri, 2008–2015-ci illərdə Ali Attestasiya Komissiyasının Rəyasət heyətinin üzvü olmuşdur. 1994-cü ildən UNESCO-nun informatika üzrə ekspertləri sırasına daxil edilmişdir.

1997–2001-ci illərdə AMEA-nın Fizika-Riyaziyyat Texnika Elmləri Bölməsinin akademik-katibi olmuşdur. T.A.Əliyev 2013-cü ildən, Rusiyada (Moskva ş.) nəşr olunan Nəzəri və tətbiqi elmi-texniki "Мехатроника, автоматизация, управление" və 2018-ci ildən Ukraynada (Kiyev ş.) nəşr olunan Beynəlxalq elmi-texniki "Проблемы управления и информатики" jurnallarının redaksiya heyətinin üzvüdür.

Telman Əliyev elmi və elmi-təşkilati fəaliyyət sahəsindəki xidmətlərinə görə 1991-ci ildə M.V. Keldiş adına qızıl medala, 2004-cü ildə "Şöhrət" ordeninə, 2008-ci ildə Əməkdar elm xadimi adına və akademik Azad Mirzəcanzadə adına medala, 2015-ci ildə isə Nəsrəddin Tusi adına mükafata layiq görülmüşdür.

Alim neftçixarma obyektləri üçün "yeni növ intellektual robast noise monitoring , nəzarət və diaqnostika sistemlərinin" yaradılmasının nəzəri əsaslarını təklif edib. Yaradılmış sistem H.Əliyev adına Neftayırma zavodunun kompressor stansiyasında , "Şirvan OIL" Şirkətinin 1'90, Qarasu Əməliyyat Şirkətinin 10, Bibiheybət Neftqazçıxarma İdarəsinin 2 quyusunda tətbiq olunmuşdur. Nəticədə hər bir quyuda 50 %-ə qədər elektrik enerjisinə qənaət olunmuş, təmirlərarası müddətin xeyli artması hesabına həmin obyektlərin rentabelliyinin iki dəfəyə qədər artırılması mümkün olmuşdur.

Son illərdə T.A.Əliyevin rəhbərliyi ilə Bibiheybət Neftqazçıxarma İdarəsinin 300 obyektində dərinlik neftçixarma avadanlıqlarının məsafədəndə diaqnostikası və idarə edilməsini təmin edən, rentabelliyini əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa imkan verən yeni növ "robast noise" monitoring və idarəetmə sisteminin eksperimental variantı tətbiq edilmişdir.

T. Əliyev tərəfindən bir çoxu WoS indeksli jurnallarda olmaqla 596 elmi əsər, həmçinin, Springer nəşriyyatında 3 monoqrafiya nəşr edilmişdir - "Robust Technology with Analysis of Interference in Signal Processing", Kluwer, Academic Plenum Publishers, New York, 2003, "Digital Noise Monitoring of Defect Origin", Series Springer-Verlag, London, 2007 və "Noise Control of the Beginning and Development Dynamics of Accidents" Published by in Springer, 2019. Həmçinin T.A. Əliyev ümumilikdə 27 monoqrafiyanın və 109 patentin müəllifidir, onlardan 30-u Avrasiya patentidir.

T.A. Əliyevin elmi rəhbərliyi altında 37 elmlər namizədi və 12 elmlər doktoru hazırlanmışdır.

Akademik T.A. Əliyev tərəfindən aşağıdakı elmi nəticələr alınmışdır:

- küylü siqnalın robast korrelyasiya və spektral analiz nəzəriyyəsi və texnologiyası;
- diaqnostik informasiya daşıyıcısı kimi küylənin analizi nəzəriyyəsi və texnologiyası;
- küy texnologiyasının tətbiqi ilə identifikasiyanın, tanınmanın və diaqnostikanın adekvatlığının yaxşılaşdırılması nəzəriyyəsi və texnologiyası;
- qozaların başlanması və inkişafı dinamikasının nəzarəti üçün korrelyasiya və spektral Noise texnologiyalar;
- seysmik proseslərin başlanmasının gizli dövrünün monitoringi üçün robast seysmoakustik stansiyalar şəbəkəsi;
- dəniz platformalarında, qazma qurğularında, kompressor stansiyalarında, neftçixarma qurğularında, elektrik stansiyalarında, nəqliyyatda, inşaat obyektlərində, seysmik proseslərdə, habelə, tibb sahəsində qozaların baş verməsi və inkişaf dinamikasının nəzarəti üçün intellektual Noise sistemlər təklif edilmiş və yaradılmışdır.

Bu böyük alimin insani keyfiyyətlərindən danışmamaq qeyri mümkündür. Telman müəllim böyük alim, gözəl insan, təşkilat rəhbəri, həm də gözəl ailə başçısıdır. O, rəhbərlik etdiyi təşkilatın əməkdaşlarının hər bir üzvünü öz ailə üzvü kimi yanaşır. İşdə tələbkar olduğu qədər mehriban, səmimi, hər kəsin problemlərini həll etməyə çalışan böyük bir ailənin başçısıdır.

Hörmətli Telman müəllim!

Sizi 85 illik yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edir, Sizə möhkəm cansağlığı və yeni-yeni elmi nailiyyətlər arzulayıq.

Professor Eldar Şahbazov